

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

687

VITENDO VYA KUJIFUNZA HAIBA NA MICHEZO

Muda: Saa 3.

MAJIBU

11 Novemba 2004 mchana

Maelekezo.

1. Karatasi hii ina sehemu **A** na **B** zenye jumla ya maswali **kumi na sita (16)**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **manne (4)** kutoka katika sehemu **B**.
3. Sehemu A ina alama **arobaini (40)** na sehemu B ina alama **sitini (60)**
4. Simu za mkononi na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

1. Fafanua maana ya Vitendo vya Kujifunza Haiba na Michezo.

Vitendo vya Kujifunza Haiba na Michezo ni shughuli zinazohusisha harakati, ushirikiano, na uchezaji ambazo husaidia mtoto kujifunza kuhusu yeye mwenyewe, watu wengine, na mazingira yanayomzunguka. Shughuli hizi hujumuisha michezo, nyimbo, maigizo, na mazoezi ya viungo vinavyolenga kukuza ukuaji wa kimwili, kihisia, kijamii na kiakili wa mtoto.

Pia, Vitendo hivi humwezesha mtoto kutambua uwezo wake binafsi, kama vile ujasiri, kujituma, na ubunifu. Kupitia michezo, mtoto hujifunza kudhibiti hisia zake, kujitambua, na kushirikiana vizuri na wenzake. Hivyo, Vitendo vya Kujifunza Haiba na Michezo ni sehemu muhimu ya elimu ya awali inayolenga kumjenga mtoto kwa pande zote.

2. Eleza hoja nne zinazoeleza kwa nini mwalimu anatakiwa kuandaa mazingira ya michezo yenye mvuto kwa watoto.

Kwanza, mazingira yenye mvuto humhamasisha mtoto kushiriki kikamilifu. Wakati michezo inafanyika katika mazingira safi, yenye rangi nzuri na vifaa vya kuvutia, watoto hujihusisha zaidi kwa furaha na umakini.

Pili, mazingira mazuri huongeza ubunifu wa watoto. Mazingira yanayochochea hisia chanya huwapa watoto nafasi ya kutumia mawazo yao kujenga na kubuni michezo mipya.

Tatu, mazingira yenye mvuto husaidia kujenga usalama wa kimwili na kihisia. Watoto wanapocheza katika mazingira yasiyo na hatari, hujisikia salama na wanaweza kujieleza kwa uhuru.

Nne, mazingira mazuri huchangia ujifunzaji wa kina. Michezo inapofanyika katika sehemu zilizopangwa vizuri, mwalimu anaweza kufikia malengo ya ujifunzaji kwa urahisi zaidi kupitia michezo yenye maana.

3. Taja na eleza aina nne za michezo ya kuimarisha afya ya mwili.

Kwanza, kuna michezo ya kukimbia. Hii inahusisha shughuli kama mbio fupi, kukimbizana, au kuruka kamba ambazo huimarisha mapafu na misuli ya miguu.

Pili, michezo ya kuruka. Watoto wanapofanya michezo kama kurukaruka au kuruka viziwi vidogo, wanajenga uthabiti wa mwili na uimara wa mifupa.

Tatu, michezo ya kunyoosha viungo. Shughuli hizi kama kupiga mazoezi ya viungo au kuimba kwa harakati husaidia kuongeza urefu wa misuli na kuimarisha mkao wa mwili.

Nne, michezo ya kupiga densi. Kupitia densi, watoto huongeza mzunguko wa damu, ujasiri, na uratibu wa mwili mzima, jambo linalochangia afya njema.

4. Eleza hoja nne zinazoonesha umuhimu wa michezo katika kukuza tabia za kijamii.

Kwanza, michezo hufundisha watoto kufanya kazi kwa ushirikiano. Kupitia kucheza kwa pamoja, watoto hujifunza kushirikiana, kugawana majukumu, na kusaidiana.

Pili, michezo hujenga heshima kati ya watoto. Wanajifunza kuheshimu sheria za mchezo, maamuzi ya wenzao, na mamlaka ya mwalimu.

Tatu, michezo huongeza mawasiliano. Watoto hujifunza kuzungumza kwa heshima, kueleza hisia, na kusikiliza wengine, hivyo kukuza uhusiano mzuri.

Nne, michezo huchochea upendo na urafiki. Watoto wanapocheza pamoja, wanaunda uhusiano wa karibu unaowasaidia kuishi kwa amani na upendo.

5. Fafanua hoja nne zinazoeleza athari za kukosa nidhamu wakati wa michezo.

Kwanza, kukosa nidhamu husababisha migogoro. Watoto wanaoshindwa kufuata sheria za mchezo huleta ugomvi, chuki, na vurugu miongoni mwa wenzao.

Pili, michezo inapoteza maana ya kielimu. Bila nidhamu, watoto hushindwa kufikia malengo ya michezo kama kujifunza maadili au stadi za kijamii.

Tatu, kukosa nidhamu huathiri usalama. Watoto wanaocheza bila utaratibu wanaweza kuumia au kusababisha majeraha kwa wengine.

Nne, huathiri tabia njema za watoto. Watoto wanaokosa nidhamu michezoni hujenga tabia ya ukaidi na kukosa heshima hata katika mazingira mengine ya kijamii.

6. Eleza hoja nne zinazoeleza nafasi ya mwalimu katika kuhakikisha usawa wa jinsia kwenye michezo ya shule.

Kwanza, mwalimu anatakiwa kugawa fursa sawa kwa wavulana na wasichana. Wote wanapaswa kushiriki michezo kwa kiwango sawa bila ubaguzi.

Pili, mwalimu anapaswa kuchagua michezo isiyo na upendeleo wa kijinsia. Michezo inapaswa kuwa ya aina ambayo kila mtoto anaweza kushiriki bila kujihisi duni.

Tatu, mwalimu anatakiwa kutoa hamasa sawa kwa watoto wote. Mwalimu anapaswa kuwatia moyo wasichana na wavulana kwa usawa ili kila mmoja awe na ujasiri wa kushiriki.

Nne, mwalimu anapaswa kuwa mfano wa kuigwa. Kwa kuonyesha heshima na usawa kwa jinsia zote, mwalimu humfundisha mtoto umuhimu wa haki na usawa katika jamii.

7. Kwa hoja nne, eleza umuhimu wa michezo ya pamoja katika kujenga ushirikiano wa kikundi.

Kwanza, michezo ya pamoja hufundisha kufanya kazi kwa timu. Watoto wanajifunza kutegemeana na kutatua changamoto kwa pamoja.

Pili, michezo ya pamoja hujenga uhusiano wa kirafiki. Wakati wa kucheza kwa pamoja, watoto hujifunza kuvumiliana na kusaidiana.

Tatu, michezo ya pamoja huongeza mawasiliano. Watoto wanajifunza kueleza hisia na mawazo yao kwa uwazi kwa wenzao ili kufanikisha mchezo.

Nne, michezo hii husaidia watoto kujenga uaminifu. Kupitia kazi za pamoja, watoto wanajifunza kuamini wenzao na kuheshimu maamuzi ya kikundi.

8. Fafanua mambo manne yanayopaswa kuzingatiwa wakati wa kuchagua mchezo kwa watoto wa umri mdogo.

Kwanza, mwalimu anapaswa kuzingatia umri wa watoto. Michezo lazima iendane na uwezo wao wa kimwili na kiakili.

Pili, usalama wa mchezo lazima uzingatiwe. Michezo isiwe na hatari inayoweza kusababisha majeraha.

Tatu, vifaa vinavyotumika katika mchezo vinapaswa kuwa rahisi kutumia. Watoto wadogo wanapaswa kutumia vifaa visivyo na makali au uzito mkubwa.

Nne, michezo inapaswa kuwa ya kuvutia na yenye furaha. Watoto wanajifunza vizuri zaidi wanapokuwa na hamasa na furaha wakati wa kucheza.

9. Eleza hoja nne zinazoeleza faida za michezo ya kuigiza katika kujenga maadili mema.

Kwanza, michezo ya kuigiza hufundisha heshima. Watoto hujifunza jinsi ya kutenda na kuzungumza kwa adabu wanapocheza majukumu tofauti.

Pili, michezo ya kuigiza hufundisha uwajibikaji. Wakiwa na jukumu maalum katika igizo, watoto hujifunza kumaliza majukumu yao kwa wakati.

Tatu, michezo ya kuigiza hufundisha ukweli na uadilifu. Watoto hujifunza kuwakilisha ukweli na kujiepusha na tabia ya udanganyifu.

Nne, michezo ya kuigiza husaidia watoto kuelewa matokeo ya tabia mbaya. Wanaona athari za kutenda vibaya kupitia wahusika, hivyo kujifunza kufanya maamuzi sahihi.

10. Fafanua hoja nne zinazoeleza umuhimu wa michezo katika kupunguza msongo wa mawazo kwa watoto.

Kwanza, michezo husaidia watoto kupumzika. Kupitia michezo, watoto hutoa mawazo mazito na kuburudika.

Pili, michezo huongeza hisia za furaha. Wakati wa kucheza, mwili huzalisha homoni za furaha ambazo hupunguza huzuni na wasiwasi.

Tatu, michezo hujenga uhusiano wa kijamii. Kupitia kucheza na wenzao, watoto hupata msaada wa kihisia unaopunguza upweke.

Nne, michezo huchochea ubunifu. Wakati watoto wanabuni michezo mipya, wanahisi furaha na kuridhika, jambo linalowasaidia kusahau mawazo yanayowasumbua.

11. Eleza hoja tano zinazoeleza jinsi michezo inavyoweza kutumika kama tiba ya kihisia kwa watoto wenye huzuni.

Michezo husaidia watoto wenye huzuni kujisahau kwa muda na kujihusisha na shughuli za furaha. Wakati wa kucheza, mtoto husahau mawazo mabaya au machungu anayopitia, hivyo husaidia kupunguza huzuni na kumjengea hali chanya ya kiakili.

Kupitia michezo, watoto hupata nafasi ya kuwasiliana na wenzao, jambo linalowasaidia kupunguza upweke. Hali ya kuwa sehemu ya kundi huwafanya wajisikie kupendwa na kukubalika, hivyo inawasaidia kuondoa hisia za kujitenga ambazo mara nyingi huchochea huzuni.

Michezo pia huongeza utoaji wa kemikali za furaha kama endorphins mwilini. Kemikali hizi husaidia kuboresha hisia, kupunguza wasiwasi, na kuongeza nguvu za mwili na akili, hivyo kuimarisha afya ya kihisia ya mtoto.

Zaidi ya hayo, michezo hutoa njia salama ya watoto kueleza hisia zao bila hofu. Kwa mfano, kupitia michezo ya kuigiza au michoro, watoto wanaweza kueleza huzuni au hofu walizo nazo kwa njia isiyo ya moja kwa moja, jambo linalosaidia kupunguza msongo wa kihisia.

Michezo pia humjengea mtoto ujasiri na kujiamini. Kadri mtoto anavyoshinda au kushiriki michezo, hujifunza kuwa ana uwezo wa kufanya mambo mazuri, hivyo kuondoa mawazo hasi kuhusu nafsi yake ambayo mara nyingi husababisha huzuni.

12. Kwa hoja tano, eleza jinsi mwalimu anavyoweza kutumia michezo kufundisha uongozi kwa watoto.

Mwalimu anaweza kugawa majukumu ya uongozi katika michezo kama vile kuwa nahodha wa timu au kiongozi wa kundi. Hii inamfundisha mtoto kuwajibika, kufanya maamuzi sahihi, na kusimamia wengine kwa haki.

Kupitia michezo ya mashindano, mwalimu anaweza kumfundisha mtoto jinsi ya kuongoza bila kutumia nguvu. Hii humfundisha umuhimu wa mawasiliano mazuri, ushirikiano, na kuheshimu maoni ya wengine.

Mwalimu anaweza kutumia michezo inayohusisha kupanga mikakati kama njia ya kufundisha uongozi wa kimkakati. Hii humfundisha mtoto kupanga kabla ya kutenda na kufikiri kwa makini kuhusu matokeo ya maamuzi yake.

Kupitia michezo ya ushirikiano, mwalimu humsaidia mtoto kuelewa kuwa kiongozi mzuri ni yule anayehakikisha kila mtu anashiriki. Hivyo mtoto hujifunza uongozi wa haki unaojali maslahi ya kundi lote.

Michezo pia humwezesha mwalimu kumfundisha mtoto uongozi wa mfano. Wakati mtoto anaongoza vizuri katika mchezo, wenzake humfuata, jambo linalojenga maadili ya kuwa kiongozi anayeheshimika na mwenye ushawishi chanya.

13. Jadili hoja tano zinazoeleza umuhimu wa michezo katika kuimarisha uhusiano wa watoto shuleni.

Michezo huleta watoto pamoja na kujenga urafiki. Wakati watoto wanacheza, wanashirikiana na kuwasiliana, jambo linalowasaidia kuelewana na kujenga uhusiano wa kijamii wenye afya.

Kupitia michezo ya makundi, watoto hujifunza umuhimu wa kusaidiana. Wanaelewa kuwa mafanikio ya timu yanategemea ushirikiano, hivyo hujifunza kuheshimu na kuthamini michango ya wengine.

Michezo pia hupunguza migogoro kati ya watoto. Wakati wanacheza pamoja, hujifunza kuomba msamaha, kusamehe, na kutatua tofauti zao kwa njia ya amani.

Shughuli za michezo hujenga mawasiliano bora. Watoto wanapocheza, huelekeza, kueleza mawazo yao, na kusikilizana, jambo linalowafanya wawe na uhusiano wa karibu zaidi.

Michezo pia huimarisha roho ya timu na umoja. Watoto wanapofanya kazi kama kundi kuelekea lengo moja, hujifunza kuaminiana, jambo ambalo linadumisha uhusiano mzuri shuleni.

14. Kwa hoja tano, eleza jinsi mazingira duni ya michezo yanavyoweza kudumaza maendeleo ya mtoto.

Mazingira duni ya michezo hupunguza fursa za mtoto kujifunza kwa vitendo. Bila vifaa na nafasi sahihi, mtoto anakosa nafasi ya kukuza ujuzi wa kimwili na kijamii kupitia michezo.

Mtoto anapokosa mazingira salama ya kuchezea, anaweza kuwa na hofu ya kushiriki michezo. Hofu hii inaweza kumfanya awe na tabia ya kujitenga, hivyo kudumaza maendeleo ya kijamii.

Ukosefu wa mazingira mazuri unaweza kusababisha mtoto kukosa hamasa ya kushiriki michezo. Hali hii huathiri maendeleo yake ya kihisia, kwa kuwa michezo ni njia muhimu ya kuondoa msongo na kujenga furaha.

Mazingira duni pia huathiri afya ya mwili wa mtoto. Bila nafasi ya kukimbia au kucheza vizuri, misuli na mifupa ya mtoto hukosa mazoezi ya kutosha, jambo linaloweza kuathiri ukuaji wa mwili.

Zaidi ya hayo, mazingira yasiyo rafiki yanaweza kumjengea mtoto tabia ya kutojithamini. Wakati anapocheza katika mazingira machafu au hatarishi, hujiona kama hastahili huduma bora, jambo linalodumaza ukuaji wa kisaikolojia.

15. Eleza hoja tano zinazoeleza umuhimu wa kuandaa vifaa vya michezo vinavyohamasisha ushirikiano.

Vifaa vya michezo vinavyohamasisha ushirikiano husaidia watoto kujifunza kufanya kazi kwa pamoja. Wakati wanatumia vifaa vya pamoja kama mpira au kamba, hujifunza kugawana na kutegemeana.

Kupitia vifaa vya ushirikiano, watoto hujifunza kujadili na kupanga mikakati. Hii huimarisha uwezo wao wa mawasiliano na kuendeleza fikra za pamoja katika kutatua changamoto.

Vifaa hivyo husaidia kupunguza ushindani usio wa afya. Badala ya kila mtoto kutaka kushinda peke yake, michezo ya vifaa vya ushirikiano hufundisha watoto kwamba mafanikio hupatikana kwa pamoja.

Vifaa vya michezo vya ushirikiano pia huongeza uhusiano wa kijamii. Watoto wanapocheza pamoja, hujenga urafiki, heshima, na kujenga imani kwa kila mmoja.

Kwa kuongeza, vifaa hivi huchochea furaha ya pamoja. Michezo ya ushirikiano huwafanya watoto wajisikie sehemu ya kundi, hivyo huongeza umoja na upendo miongoni mwao.

16. Fafanua hoja tano zinazoeleza nafasi ya michezo katika kukuza utu wa mtoto.

Michezo humfundisha mtoto uadilifu. Kupitia kufuata kanuni na sheria za mchezo, mtoto hujifunza umuhimu wa uaminifu na heshima kwa wengine.

Kupitia michezo, mtoto hujenga nidhamu binafsi. Hujifunza kutii maelekezo, kuzingatia ratiba, na kufanya maamuzi yenye busara, mambo ambayo ni msingi wa utu bora.

Michezo pia humjengea mtoto uwezo wa kustahimili changamoto. Wakati anaposhindwa au anakutana na ugumu katika michezo, hujifunza kukubali hali hiyo na kuendelea kujaribu, jambo linalomfundisha uvumilivu.

Shughuli za michezo humfundisha mtoto kuwajali wengine. Wakati wa kucheza, mtoto hujifunza kusaidia wenzake na kuwa na moyo wa huruma, hivyo kukuza utu wa kiutu.

Hatimaye, michezo humjengea mtoto heshima kwa wengine na kwa kazi za pamoja. Hujifunza kwamba kila mtu ana mchango muhimu, jambo linalomfanya awe mnyenyekevu, mwenye busara, na mwenye utu mzuri katika jamii.